

• KİTAP TANITIMI

Abdulcabbar ADIGÜZEL*

Semavi Dinlerde Barış ve Şiddet İkilemi

Kadir ALBAYRAK

Sarkaç Yayınları, Ankara 2010, 236 s.

§§§

Şiddet, savaş ve terör kadim zamanlardan bu yana insanlığın baş belası olmuş, deyim yerindeyse vücuda yayılan amansız bir kanser gibi insanlığı çepçevre kuşatmıştır. Toplumun hemen her kesiminde farklı türlerine rastlanılan şiddetin insan kaynaklı olduğu ve doğal olarak inanç sistemlerinden bütünüyle soyutlanamayacağı ifade edilmektedir. Bu sebeple din ve şiddet arasındaki ilişkinin ne düzeyde olduğunu ortaya koymak önem arz etmektedir. Bu hususla ilgili olarak Prof. Dr. Kadir ALBAYRAK'ın kültür dünyamıza kazandırdığı "Semavi Dinlerde Barış ve Şiddet İkilemi" adlı kitabı disiplinler arası bir araştırma olmakla birlikte ciddi emek mahsulü özgün bir eserdir. Bu çalışma, günümüzde nüfus ve nüfuz açısından etkin rol oynayan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam dinlerini önceleyerek barış ve şiddet boyutu hakkında mühim bilgiler sunduktan sonra insanlığın özlemlerini beklediği dünya barışının tesis ve temini noktasında birtakım çözüm önerileri sunması bakımından da ayrı bir önemi haizdir.

Yazara göre söz konusu üç din, tarihsel açıdan bir zincirin üç halkası gibi semavi açıdan çekirdek (Yahudilik), gövde (Hıristiyanlık) ve meyve (İslam) olarak değerlendirilebilir. Netice itibarıyla doğum zamanları ve büyüme ortamları birbirinden oldukça farklı üç düşman kardeş görünümündedirler. Hiç şüphesiz her üç dinin ve doğrusu bütün dinlerin ilk

* Diyanet İşleri Başkanlığı, İmam-Hatib, e-posta: abdlcbb86@gmail.com

temel ilkesi dünyaya barış getirmekle, hem birey hem de toplum olarak herkesi mutlu kılmaktır. Ne yazık ki, mutluluk o kadar çok parçacıktan oluşur ki, içlerinden daima bir kaçı eksik kalmakta ve dinler hedeflerini tam olarak gerçekleştirememektedir. Çünkü insanlığın kadim ideali olan barışı/huzuru/mutluluğu temin ve tesis etmenin önünde en büyük engel olarak insanlığın ortak kâbusu şiddet, hiddet, nefret ve savaşlar yer almaktadır. Dinleri gölge gibi takip eden bu olgular zaman içerisinde dinleri kendi gölgesinde bırakarak bir “yaşam biçimi” haline gelmişlerdir. İnsanoğlunun barış ve şiddet arasında yaşadığı bütün bu gelgitler, insanın aklına İspanyol yazar ve düşünür Gasset’in hem otobur hem de etobur olarak nitelendirdiği insan hakkında “...yaşamını koyunla kaplan arasında bocalayarak geçirmektedir” ifadelerini getirmektedir. (Önsöz)

Yazarın bu eseri bir giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Yazar, “Giriş” bölümünde *din, barış, şiddet, savaş ve terör* gibi kavramların tahlillerini yapmakla kalmamış aynı zamanda “Dinsel Şiddet ve Özellikleri”ne dair bazı tespitlerde bulunmuştur. Kavram açıklamalarının arasında insan dışında hiçbir canlının bilinçli olarak başka bir canlıyı tamamen yok etmek için mücadele etmediğini ve kayıtlı tarihte savaş dönemlerinin neredeyse barış dönemlerinden daha uzun olduğunu vurgulayan yazar, dünyanın ilkel kabile yapılanmasından küresel kabile yapılanmasına doğru gittiğine dikkat çekmiştir. Yazar, “Benim özgürlük savaşçım, sana göre terörist”, “Benim şiddetim iyi; senin şiddetin kötü” şeklindeki mevcut zihin dünyasının meşruiyetini, dini söylemlerle desteklenmeye çalıştığının altını çizerek savaşın bütün çirkin ve itici özelliğine rağmen “*kutsal*” nitelemesiyle dini alana kaydırıldığını ifade etmektedir. Savaşlarda kimin fail, kimin kurban olduğunu belirlemenin zorluğuna rağmen savaşların antropolojik mi yoksa teolojik mi olduğu türünden birtakım sorgulamaların gerekliliğinden bahseden yazar, dinin savaş, şiddet gibi sorunlarda *çözümün kalbi* olması gerekirken din adamlarının da katkılarıyla “*Kutsal Savaş*” gibi kılıflarla *şiddetin odağı* haline getirildiğine dikkat çekmektedir. (s. 1-16)

Yazar birinci bölümü “Şiddetin Felsefi Temelleri ve Din-Devlet İlişkisi” konusuna ayırmıştır. Barış ve şiddetin sadece dinin değil felsefenin de çetin meselelerinden biri olduğunu vurgulayarak evvelâ “Şiddet ve Savaşın Felsefi Temelleri”ni ele almaktadır. Yazar filozoflardan şiddetin tedavi ve telafisinin mümkün olmadığını söyleyenler ile iyileştirilmesinin mümkün olduğunu söyleyenlerin varlığından bahsettikten sonra Heraklit (m.ö. 540-475), Ksenophon (m.ö. 430-355), Eflatun (m.ö. 427-347), Aristo (m.ö. 384-322) gibi erken dönem filozoflardan başlayarak William Shakespeare (1564-1616), Francis Bacon (1561-1626), Thomas Hobbes (1588-1679), Jean Jacques Rousseau (1717-1778), İmmanuel Kant (1704-1824) ile devam ederek ve nihayet Frederich Hegel (1770-1831), Karl Marx

(1818-1883), Nietzsche (1844-1900), Max Weber (1864-1920), Sigmund Freud (1856-1939), Karl R. Popper'e (1902-1994) kadar daha birçok düşünürün savaş hakkındaki görüşlerine değinmiştir. Sonuç olarak ise klasik ve modern dönemde birçok filozofun, şiddeti insan doğasının ve hayatın zorunlu bir gerçeği olarak gördüğünü ifade etmiştir. Zira filozofların bir kısmına göre savaş, kaçınılmaz bir vaka olarak insanlığın karşısında durmaktadır. Bazılarına göre ise sanıldığı aksine savaş medeni gelişmeye bile katkıda bulunmaktadır. (s. 17-34)

“Şiddet Bağlamında Din-Devlet-Politika İlişkisi” bahsinde yazar, din ve politikayı “*et ve tırnak gibi birbirinden ayrılmayan ikili*” olarak vasıflandırmış, konunun giriş kısmında Gandhi'den: “*Dinin politikada hiçbir şey yapmayacağını söyleyenler, dinin ne olduğunu bilmeyenlerdir*” sözünü nakletmiştir. Konuyu işlerken de yine düşünürlerin: “*Din, iktidarın yardımcısıdır*”, “*Krallar, Tanrının bakanlarıdır*”, “*Din, halk için bir dizgindir*”, “*Sahte olsa bile din, devlete tabi/bağlı kılınmal*” gibi sözleriyle dinin devlet ve politika ile ilişkisine dair birtakım ilkelerden bahsetmiştir. Çünkü yazara göre din-devlet ve politika ilişkisi yeni bir fenomen değildir. Kitabı Mukaddes'te bile Davut ve Saul örneğinde olduğu gibi her kralın yanında bir peygamberin yer aldığı anlaşılmaktadır; ancak kimi zaman bu peygamberler en yüce makamlara getirilirken kimi zaman da işkence görmüş, kovulmuş ve sürgüne maruz kalmışlardır. Gerçek olan şu ki, din ve politika sürekli ön planda olmuş, rol gereği kimi zaman perdenin arkasında, kimi zaman da sahnede yer almışlardır. Çünkü uzun tarihi süreç içerisinde bazen din politikaya bazen de politika dine koltuk değneği vazifesi görmüştür. Bu anlamda din, siyaset için araç olduğu gibi, siyaset de din için bir araç konumundadır. Bazen birbiriyle kan kardeş gibi rol alırken bazen de kanlı kardeşler kimliğine bürünmektedirler. (s. 35-45)

Daha sonra modern dönemlerde dinin politik arenadaki konumuyla ilgili olarak yazar, “Modern Dönemde Din-Politika İlişkileri”ni ele almıştır. Dinlerin toplumsal ve bireysel yaşamdaki etkilerini yitireceği ve insanların hayatlarını dinin yaptırımlarının dışında yaşayacağı anlamına gelen “*sekülerleşme teorisine*” rağmen modern dönemde sekülerizme karşı olan hareketlerin de canlandığını vurgulamıştır. Çünkü gerek evrensel dinlerde ve gerekse milli/yerel dinlerde eski ve yeni dinsel akımlar bireylerin yaşamlarında yeni formlarla daha heyecanlı halde yaşamayı sürdürmektedir. Bunun yanı sıra politikacıların dini, insanları tahrik etmek ve politik bilgiyi pekiştirmek için kendi hesaplarına kullandıklarını belirterek, politikacıların karşılaştıkları problemlerde çözüm bulamayınca kendilerini meşurlaştırma aracı olarak Tanrı'yı devreye sokmaya başladıklarına dikkat çekmiştir. Modern dönemde dinin politikaya alet edilmesine yönelik örnekleri sıralayan yazar, gerçek anlam-

da inanmış din mensuplarına, siyasilerin bu kötü emellerine alet olmamalarını ve dinin şiddet üreten bir olgu olduğu anlayışını engellemeye yönelik çağrıda bulunmayı da ihmal etmemiştir. (s. 46-59)

Dinsel şiddetin arkasındaki gerçek güdünün dini değil, siyasi ve ekonomik olduğu ortadadır. Bu sebeple söz konusu bölümde “Şiddet Olgusu ve Din-Ekonomi İlişkisi”ne yer veren yazar, kutsal metinlerde savaşlardan sonra elde edilen ganimetlerden sıkça bahsedilmesi örneğinde olduğu gibi tarih boyunca din-ekonomi ve savaşların iç içe olduğunu söylemektedir. Zira tarihteki ekonomik devrimler ve evrimler esnasında şiddetin de zirve noktasına ulaştığı bilinmektedir. Ancak her dönemde şiddete dini bir kisve giydirilerek insanlar daha kolay motive edilmiş ve din ise “*günah keçisi*” olarak sunulmuştur. Bilhassa günümüzde din, ekonominin etkisine tamamen girmiş görünmekte ve din mensupları dillerinde dini, gönüllerinde ise ekonomiyi benimsemektedirler. Dolayısıyla yazara göre dinin ekonomisinden değil, ekonominin dininden bahsetmek daha doğru olacaktır. (s. 60-68)

Yazar, ikinci bölümü “Şiddet Kapsamında Metin, Bağlam ve Yorum İlişkisi”ne ayırmıştır. Kutsal metni farklı anlamının metodolojik bir problemden kaynaklandığını vurgulamış; barış ve şiddete yönelik metinlerin küresel çağdaş dünyada anlaşılması, yorumlanması ve hayata uygulanmasının da uzun tartışmalara, farklı görüşlere neden olduğunun altını çizmiştir. Bu hususta genel olarak yazar, bir dini incelerken yazılı metni ve bağlamını mı esas almak gerekiyor yoksa din müntesiplerinin tarih sahnesinde sergiledikleri anlayışları ve yaşayışları mı? sorusunu tartışmaktadır. Bilindiği üzere kutsal metinler uzun bir tarihi süreç içerisinde belli tarihi şartlarla karşılıklı etkileşim içerisinde tekemmül ettiği için doğdukları toplumların izlerini taşımakta ve bunun sonucu olarak barışa ve şiddete yönelik mesajları aynı anda içermektedir. Diğer yandan kutsal metnin sonraki nesillerden belli bir okuyucuyla aktif bir iletişime geçtiğinde canlanması söz konusu iken metni okuyan birey, belli bir toplumda, muayyen bir tarih ve bağlamda şekillenmiş, kendine özgü bir dile sahip ve belli bir yorum gücüyle donanmış olarak, metne bağlı bir özne durumundadır. Metnin karşısında duran bu bireyler, geçmişten beri edindikleri anlayış, özümseme ve yorumlama ile metne yükledikleri anlamın yanı sıra dine yaklaşımlarında kendilerine en uygun ve cazip gelen metni/yorumu tercih etmektedirler. Ancak bu durum, daha sonra metinlerin keyfi yorumlanmasına sebebiyet verdiği için sonraki nesillerin söz konusu metinleri anlama problemini beraberinde getirmektedir. Bu anlamda kutsal metnin indiği dönemde ne söylediğinden ziyade sonraki nesillerin ondan ne anladığı ön plana çıkarılmış yani kutsal metinler konuşmaktan çok konuşturulmuştur. Burada sonuç olarak yazar, ortaya çıkan problemlerin kutsal metinden ziyade metni yorumlayanlardan kaynaklandığını göz önünde tutarak

sorunlara çözüm üretmenin de metnin dışında aranması gerektiğini ifade etmiştir. (s. 69-93)

Yazar, üçüncü bölümü Semavi dinlerin ilki olarak kabul edilen “Yahudilikte Barış ve Şiddet”e yönelik söylem ve eylemlerine ayırmıştır. Yazar Yahudiliği, salt dünyayı öngören bir din olmasının yanında dünyevi hedeflerini sadece İsrailoğulları adıyla gerçekleştirmeyi amaçlayan ve bu hedefler uğruna her türlü şiddeti mubah kılan bir din olarak tanıtmaktadır. Ancak Yahudiliğin kutsal metinlerinde barış kelimesinin türevleriyle birlikte 63 yerde zikredildiğini, Yahudilikte ad ve soyad olarak da kullanılan Şalom (selam/barış) kavramının ayrı bir yere sahip olduğunu, *Şalom Alehem-Alehem Şalom* şeklinde selamlaşmalarını ve hatta Süleyman isminin İbranice’de *Şilomo* şeklinde okunarak “barışsever” anlamına geldiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra yazarın ifade ettiğine göre, Eski Ahit’te sevgi, merhamet ve rahmet nitelikleriyle takdim edilen Tanrı, adaletten ödün vermemeyi emretmekte, haksız yere tek bir kişiyi bile öldürmeye izin vermemektedir. Bir insana hakaret etmek bile insanları kendi suretinde yaratmış olan Tanrı’yı inkâr etmek anlamına gelmektedir. Ayrıca İşaya’da adalet ve barışın sağlanması sonucu: “*Kurtla kuzu bir arada yaşayacak, parsla oğlak birlikte yatacak, buzağı, genç aslan ve besilli siğir yan yana duracak, onları küçük bir çocuk güdecek*” denilmektedir. Üstelik Eski Ahit’te müstakbel bir altın çağın tasviri bile yapılmaktadır: “*İnsanlar kılıçlarını çekiçle dövüp saban demiri, mızraklarını bağcı bıçağı yapacaklar. Ulus ulusa kılıç kaldırmayacak, savaş eğitimi yapmayacaklar artık*”. (s. 95-102)

Barış ile ilgili söylemlere bakınca Yahudiliğin sevgi ve barışa önem veren, Tanrı’yı sevgi dolu ve affedici olarak niteleyen, insanlara merhametle davranmayı önemseyen ve benimseyen bir din olduğu görülmektedir. Dinlerin şiddetle ilişkilerini araştıranlar cihe-tinden bakıldığında ise Yahudiliğin “seçilmiş millet” ve “vaat edilmiş toprak” anlayışına bağlı olarak şiddet üzerine kurulmuş bir din olduğu fark edilir. Hatta bazen Yahudiliğin şiddet dini, Tanrı’sının da şiddet Tanrı’sı olduğunu ileri süren dini akımlardan bahsedilmektedir. (s. 103-104) Eski Ahitte şiddet kavramı ve türevlerine -barış ve türevlerinden fazla olmak üzere- takriben 65 yerde rastlanması; Tekvin’de Tanrı’nın “*Yarattığı insanları, hayvanları, sürüngenleri, kuşları yeryüzünden silip atacağım dedi. Çünkü onları yarattığıma pişman oldum*” demesi, şirk koşanın/Rabbin ismine küfredenin recmedilmesi, Hz. Musa’ya lanet okuyan/din adamına karşı çıkanın öldürülmesi, zina edenin öldürülmesi/yakılması, birisinin ölümüne sebep olan öküzün sahibiyile birlikte öldürülmesi gibi hususlarla *Yahudilik ve Şiddeti* işleyen yazar, başta Hz. Musa olmak üzere ondan sonra yerine geçen Yeşu,

İlyâ, Yeremya, Samuel, Davud ve Elişa gibi peygamberlerin şiddetle olan ilişkilerine örnekler vermiştir. (s. 114-120)

Ayrıca yazarın belirttiğine göre, Tevrat'ta savaş taktik ve stratejileri içeren pasajlara bakıldığında Tanrı'nın savaflara bizzat müdahil olduğu, bir komutan gibi ordunun başında yer aldığı ve yol gösterici bir rolünün olduğu görülmektedir. Üstelik kaybedilen her savaş İsrailoğullarının günahlarından dolayı Tanrı'nın bir intikamı ve cezası şeklinde kabul edilmektedir. Yahudi din adamları/kâhinler ise savaşta aktif rol oynamış, birer *din işleri subayı* gibi askerleri cesaretlendirmiş ve onları savaşa teşvik etmişlerdir. Bütün bu metinler ve tarihsel olaylar Yahudilikte bir *Kutsal Savaş* olgusunun bulunduğunu göstermektedir. (s. 122) Bunun yanı sıra tarihte şiddet eylemlerini "*Tanrıdan başka kral yoktur*" temel ilkesini slogan haline getirerek, Yahudi bir devlet kurmak için teşkilatlanıp savaşan ilk devrimci topluluk da yine Yahudi kökenli Zealotlar olmuştur. (s. 129-130) Son yüzyıla gelince yazar, 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasından sonra komşu devletlere karşı sistematik bir şekilde şiddet uygulamalarının Yahudi fundamentalizminin en bariz göstergesi olduğunu vurgulamaktadır. Üstelik İsrail devletinin "Yahudi Terörü" denebilecek tarzda bazı uygulamalarının ve kimi hahamların şiddet içeren fetvalarının bulunduğunu da belirtmiştir. Netice itibarıyla Yahudiliğin hem kutsal metinleri hem de tarihi, şiddeti yadırgamamış ve Tanrı'nın emriyle şiddeti meşrulaştırmıştır. (s. 134)

Yazar, eserin dördüncü bölümünde "Hıristiyanlığa Göre Barış ve Şiddet" konusunu ele almıştır. Yazarın belirttiğine göre bugün dünyada en çok müntesibi olan dinlerden biri olan Hıristiyanlık âdeta barış ve sevgi kavramlarıyla birlikte anılır olmuştur. Çünkü Hıristiyanlığın doğuşu, ilk yüzyılları itibarıyla mistik ve pasif bir görünüm sergilemektedir. Hıristiyanlığa göre nihai kurtuluş yalnızca ahirette gerçekleşecektir. Yeni Ahit'te yer alan: "*Sağ yanağına vurana sol tarafını da çevir*", "*Düşmanını bile sev*", "*Düşman acıkmışsa onu doyur, susamışsa ona su ver. Bunu yapmakla onu utanca boğarsın. Kötülüğe yenilme kötülüğü iyilikle yen.*", "*Ne mutlu barışı tesis edenlere, onlar Tanrı oğulları olarak çağrılacaklardır!*", "*Seven herkes Tanrı'dan doğmuştur ve Tanrı'ya tanır, sevmeyen kişi Tanrı'ya tanımış değildir*", "*Sevgide yaşayan, Tanrı'da yaşar, Tanrı da onda yaşar*", "*Eğer bir kimse 'Tanrı'ya seviyorum' der ve kardeşinden nefret ederse, yalancıdır; çünkü görmüş olduğu kardeşini sevmeyen, görmemiş olduğu Tanrı'ya sevemez*" şeklindeki bazı ifadeler bu dinin sevgi ve barış *dini* olarak tanıtılmasında önemli role sahip olmuştur.(s. 135-139)

Daha sonra ise Hıristiyanlık ve şiddet konusunda yazar, Hıristiyanlığın Bizans İmparatorluğunun resmi dini olarak kabul edilmesi ile sevgi ve barış yanlısı olma anlayışını değiştirdiğini söylemiştir. Çünkü Hıristiyanlık tarihinde zorla vaftiz veya diri diri yakma gibi

her türlü şiddetin mubah sayıldığı dönemler yaşanmış, engizisyon mahkemeleri kurulmuş, aforozlar uygulanmış ve savaşçılar kutsanarak Haçlı Seferleri düzenlenmiştir. Kaldı ki, Hıristiyanlık bu kutsal savaşlarla yalnızca diğer dinleri değil, farklı düşüncede olan Hıristiyan mezheplerini bile bertaraf etme yoluna gitmiş, resmi inancı yaymak için şiddeti bir metot olarak benimsemiştir. 12. ve 13. yüzyıllarda düzenlenen Haçlı Seferleri ile “kâfir” olarak nitelenen Müslümanları kutsal mekânlardan ve Kudüs’ten atma girişimleri, heretiklere karşı yapılan katliamlar, Yahudi ve Müslümanların İspanya’da soykırımı tabi tutulmaları, Otuz Yıl Savaşları, Amerika’da meydana gelen iç savaş, Latin Amerika, Afrika, Avustralya’nın Hıristiyanlaştırılması, Ku Klux Klan örgütünün faaliyetleri, Hebron’da patriyarkların mezarında yapılan katliamlar, Kuzey İrlanda’da Katoliklerle Protestanlar arasındaki çatışmalar vs. Hıristiyanlığın tarihte uyguladığı şiddetin sadece bir kısmıdır. Günümüzde bile kullanılan “İsa’nın Hıristiyan Askerleri”, “Misyon Stratejisi”, “Evanjelik Haçlı Seferleri” ve “Hıristiyan Şövalyelik Ruhü” gibi kavramlar da yine Hıristiyanlığın militarist yanını göstermektedir. (s. 140-147)

Hıristiyanlığın sevgi Tanrı’sı tarihi şartlar gereği zaman içerisinde savaşçı bir Tanrı özelliğine büründüğünü belirten yazar, Yeni Ahit’te de çok sayıda şiddet sahneleri bulunduğunu ve hatta Vahiy bölümünün âdeta bir savaş meydanını andırdığını, dünyevî ve uhrevî nefret, şiddet, savaş, kan ve intikam içermekte olduğunu söylemektedir. Ayrıca İsa’nın “*Kılıcı olmayan abasını satıp bir kılıç alsın*”, “*Yeryüzüne barış getirmeye geldiğimi sanmayın! Barış değil, kılıç getirmeye geldim*”, “*Ben dünyaya ateş yağdırmaya geldim. Keşke bu ateş daha şimdiden alevlenmiş olsaydı*”, “*Ben ayrılık getirmeye geldim*” şeklinde şiddet içeren bir takım sözlerinden bahsetmiştir. (s. 148-151)

Savaş ve şiddetin Aziz Augustine, Thomas Aquinas gibi düşünürlerce haklı gösterilerek meşrulaştırılıp devlet politikası haline getirildiğini belirten yazar, “*asli günah*” doktrininin de şiddeti gerekçeleyen bir problem oluşturduğunu ifade etmiştir. Meksika ve Peru’da İspanyollar’ın Kızılderili çocukları vaftiz ettikten sonra hemen beyinlerini parçaladıklarını da örnek olarak sunmuştur. (s. 164-168) Son olarak yazar, *Armagedon Savaşı*’ndan bahsetmiştir ki, bu savaş gelecekte Tanrı’nın öfkeden meleklerine şiddeti emredeceği, Mesih’in yeryüzüne inip demir çomakla insanları güdeceği ve çömlek kaplar gibi kırıp parçalayacağı, Hıristiyan olmayanların liderleriyle birlikte kükürtle yanan ateş gölüne diri diri atılacağı anlamına gelmektedir. Hâlihazırdaki kötü âlemin çok feci bir şekilde son bulmasını tasvir eden bu savaşın bilhassa Evanjelik Hıristiyanlar tarafından bir an önce gerçekleşmesi umulmaktadır. Hatta gerçekleşmesinin hızlanması için şiddet olaylarına zemin hazırlama girişiminde bulunanların var olduğunu söyleyen yazar, bugün Ortadoğu’da işle-

nen şiddet ve katliamlara gerek maddi gerek siyasi destek sağlama girişimlerinin temelinde bu zihniyetin yatmakta olduğunu belirtmektedir. (s. 172-175)

Yazar, eserin beşinci bölümünde üç semavî dinin sonuncusunu, “İslam Dinine Göre Barış ve Şiddet” başlığıyla ele almaktadır. Yazarın belirttiğine göre İslam dini, dünya ve ahirete dengeli bir şekilde yönelen, gerçekçi bir din olarak tanımlanmasına rağmen Batı’da özellikle son dönemlerde dünya kamuoyunda, şiddet ve baskıyla özdeşleştirilmeye çalışılmış, Kur’an ve kılıç yan yana anılır olmuş ve “nerede Müslüman varsa orada şiddet ve çatışma vardır” anlayışı hâkim olmuştur. Bu hususla ilgili olarak yazar, Alman bilgin Annemarie Schimmel’in İslam dini için: “yeryüzünde en çok yanlış anlaşılan din” tespitinde bulunduğunu ve kendisinin Batı’da İslam’ın doğru anlaşılması için çaba sarf ettiğini belirtmiştir. (s. 179)

Hâlbuki İslam’ın, bizatihi kelime olarak teslimiyet, barış, sulh gibi anlamlara geldiğini söyleyen yazar, İslami metinlerin de bunu desteklediğini vurgulamaktadır. Yazarın belirttiğine göre, Kur’an’da sadece sulh kelimesi bile takriben 200 defa zikredilerek barışın aileden başlayıp bütün dünyaya hâkim olması için çaba sarf etmek emredilmekte ve barışın daha hayırlı olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed’in âlemlere rahmet olarak gönderildiği ifade edilirken diğer taraftan insanlar *silme*/barışa ve “barış yurduna” çağrılmakta ve selamlaşmak emredilmektedir. “Eğer onlar, barışa yanaşırlarsa sen de barışa yanaş”, “Eğer onlar barış teklif ederlerse Allah, onlara saldırmamız için size yetki vermiştir”, “Düşmanla karşılaşmayı arzu etmeyiniz” gibi ayetler Rahman, Rahim, Latif, Vedud, Rauf, Kerim gibi Cemal isimleriyle anılan Yaraticının barıştan yana olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra Kur’an’da Rauf ve Rahim olarak anılan Hz. Peygamber, savaşta kadınların ve çocukların öldürülmesini yasaklamakla kalmamış Müslüman olmayan bir insanı haksız yere öldüren kimsenin cennet kokusu alamayacağını ifade etmiştir. (s. 180-183) Yine İslam’ın deruni yönünü temsil eden, yorumlayan ve yaşayan, en üstün ahlaka yaklaşmak için çaba gösteren, sevgiyi kendilerine şiar edinen tasavvuf ehlinin de barış ve huzur için çaba sarf ettiğini vurgulamıştır. (s. 193-194)

Bunun yanında Kur’an’da savaşmaya yönelik birtakım emirlere rastlamanın da mümkün olduğunu söyleyen yazar, “Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın”, “Sizinle topyekûn savaşmış gibi siz de müşriklerle topyekûn savaşın”, “Müminleri savaşa teşvik et” ayetlerini örnek olarak vermiştir. Hz. Muhammed’in de “Ben savaş peygamberiyim”, “La ilahe illallah Muhammedun rasulullah deyinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum” gibi beyanlarını da aktarmıştır. (s. 190) Bu hususta İslam’ın cihat anlayışına değinen yazar, Kur’an’ın sadece doğal insan hakları ve dinî haklar bir saldırıya

uğradığı zaman cihada cevaz verdiğini belirtmiştir. İslam hukukunda da savaşın bir şarta; yani karşı tarafın saldırganlığına bağlandığını vurgulamıştır. “Şeytanın dostlarıyla savaşın”, “Nerde bulursanız öldürün”, “Küfrün önderleriyle savaşın” gibi ayetlerin de, savaş şartları oluştuktan sonra Müslümanların ondan kaçmamaları, bütün varlıklarıyla mücadele etmeleri ve galip gelmek için dayanışmaları, yardımlaşarak savaşmaları gibi emirleri içerdiğini söylemektedir. (s. 196) İslam dininin sağ yanağınıza bir tokat atana öbür yanağınızı da çevirin ilkesini benimsemediğini söyleyen yazarın ifade ettiğine göre, İslam hiçbir zaman ilk tokadı atan taraf olmak da istemez; ancak dinlerdeki altın kural gereği atılan bir tokada da mutlaka karşılığını vermeyi öngörür. Bunun yanı sıra yazar, İslam dininde savaşın/şiddetin mutlak ve kutsal olmadığını, belli koşullar altında ortaya çıkan ârizî bir olgu olduğunu; cihadın ise harpten tamamen farklı olduğunu, dinde zorlama olmadığını ve kişinin mürted olsa da yaşama hakkına dokunulamayacağını ifade etmiştir. (s. 198-203)

İslam dininde de diğer dinlerdekine benzer bir “haklı savaş, haklı öldürme, nefsi müdafaa anında şiddet kullanma” mekanizmalarının bulunduğunu söylerken yazar burada, diğer dinlerin metinlerinde de şiddet öğretileri bulunmasına rağmen, özellikle İslam’ın şiddet dini olarak gösterildiğinin, Hıristiyanlığın her şeye rağmen sevgi dini olarak tanıtıldığının altını çizmektedir. Batı’nın İslam topraklarını sömürgeleştirme girişimine, Müslümanların doğal olarak tepki vermesinin bilerek çarpıtıldığını ve bununla da İslam ve şiddetin özdeşleştirilmeye çalışıldığını da ifade etmektedir. Günümüzde İslam’a yönelik şiddet algısının arka planına dair önemli tespitlerde bulunan yazara göre, şu anda bütün dünyada terör egemense, bunun bütün dünyaya egemen olan bir güçten kaynaklanıyor olması gerekir. İslam, bütün dünyaya egemen olmadığına göre sorunun kaynağı Müslümanlarda değil, Müslümanları gösterenlerde aranmalıdır. (s. 208)

Ortaya çıkan şiddet eylemlerinin önüne geçebilmek için din adamlarına büyük bir görev düştüğünü söyleyen yazar, her üç dinin bilginlerinin ortaya çıkarak terörün bütün çeşitlerini açıkça kınaması gerektiğini özellikle vurgulamıştır. Adalet kavramını masaya yatırmanın gerekliliğine de değinirken dünyada Müslümanlar aleyhine yapılan haksızlıkların gündeme getirilip bunların çözümlenmesi için adım atılması gerektiğini belirtmiştir. Daha sonra yazar, Marc Gopin tarafından ortaya konulan çözüm önerilerine katıldığını belirterek eserinin son kısmında bu önerilere yer vermiştir. Gopin’e göre, kişinin kendisini başkasının yerine koyması anlamına gelen, bir diğer ifadeyle “sana yapılmasını istemediğini sen de başkasına yapma” prensibi olarak bilinen *empati*, barışın tesisi için ilk şarttır. Bu anlamda çatışan taraflar kendilerini bir nebze ötekinin yerine koymakla yükümlü kabul etmeli ya da üçüncü bir taraf arabuluculuk görevi üstlenmelidir. İkinci olarak Hz. Âdem’in

oğlu Habil gibi bir tür şiddetsizlik anlamına gelen *pasifizm* hayata geçirilmelidir. Üçüncü olarak insanın muhterem ve mükerrem bir varlık olduğundan hareketle *hayatın kutsallığı* idraklere sunulmalıdır. Dördüncü olarak ise insanı dış dünyadan ziyade kendi iç dünyasına yoğunlaştıran *derunilik ve bireysel içsel hayat* ön plana alınmalı ve bu sayede insanın ahlaki yönden olgunlaşmasına gayret gösterilmelidir. Beşinci olarak da bütün ayrılıklara rağmen, üç semavi dinin de kabul ettiği insanlığın *tek kökten geldiği anlayışının* yerleşmesi için çaba sarf edilmelidir. (s. 212-213)

Yazarın belirttiğine göre, her üç semavi din barışa öncelik tanıdıklarını, yeryüzüne barış, huzur ve mutluluk getirmek istediklerini açıkça ilan etmişlerdir. Madalyonun öbür yüzünde ise bütün inanışların zaman zaman şiddete yöneldiklerini, bunun dayanaklarını da kutsal metinlerde fazla zorlanmadan bulduklarını, hatta gerekirse önceden inşa ettikleri anlayışlarına kutsal metinleri bile uydurduklarını görmek mümkündür. Buradan anlaşılıyor ki inanç sistemleri her iki tarafı keskin bir kılıç gibidir. Öyleyse sorun metinde değil, metne can ve anlayış veren bireyde aranmalıdır. Bundan dolayı, şiddetten, savaştan dini/dinleri sorumlu tutmak açık bir çelişkidir. Çünkü son zamanlarda modernizm Tanrı konumuna yükseltilmiş, onun sayesinde sınırsız kitle imha silahları üretilmiştir. Bu son derece gelişmiş silahlar şiddete kaynaklık etmiş ve hâlâ kaynaklık etmeye devam etmektedir. Bunun sonucunda 20. yüzyılda neredeyse yetmiş milyona yakın insan hayatını kaybetmiştir. Bunlara din savaşı demenin gerçeğe uygun olmadığı bir yana, bunların tamamen sekülerizm ve modernizm kaynaklı savaşlar olduğu âşikârdır. (s. 218)

Tarih boyunca ideal barışın gerçekleşmemesini insanın özünde, doğasında var olan şiddetin/hoşgörüsüzlüğün açığa çıkmasına ve Tanrı'nın politik niteliklere sahip bir varlık olarak algılanmasına bağlayan yazar, nedenler ortadan kalkmadıkça söz konusu önerilerin işe yaramayacağını vurgulamaktadır. Bu sebeple yazara göre, sonuç itibarıyla insanın önce oturup özüne dönerek kendisini deruni bir arınma sürecinden geçirdikten sonra kutsal metinlere yönelmesi, en azından bir defa olsun denenmesi gereken biricik yöntem olarak görülmelidir. Çünkü insanoğlu kutsal metinleri dinleyerek dinlenemiyor, belki kendini dinlerse, dinlenebilir. (s. 222).